

Nacrt za nenapisanu povijest đačkih i studentskih prosvjeda u nas

Rade Dragojević | uto, 19/08/2025 - 15:21

Sa studentskih prosvjeda u Beogradu
Foto: HINA/TANJUG/JOVANA KULAŠEVIĆ

U trenutku dok pišemo ovaj tekst u svijetu se studentskih, učeničkih i općenito omladinskih štrajkova i demonstracija održava, vjerojatno, više nego ikad prije. Spomenimo samo neke: već duže od godinu dana traju u Sjedinjenim Državama studentske demonstracije protiv izraelske agresije u Gazi, toliko su intenzivne da su mediji studentske pobune na američkim koledžima i kampusima već prozvali „studentskom intifadom“; protestnu palicu su početkom 2025. od američkih kolegica i kolega preuzeli nizozemski studenti koji organizirano u krugu sveučilišta protestiraju protiv izraelske istrebljivačke politike tražeći akademski bojkot Izraela, dezinvestiranje tvrtki koji surađuju s izraelskom vojskom i priznanje Palestine.

Odmaknemo li se od trenutačno najurgentnijeg političkog problema u svijetu, od krize u Gazi, i približimo li se domaćim terenima tu zatičemo srpsku studentsku populaciju koja već deset mjeseci potkopava Vučićev poredak, nagrizava mu temelje i demonstrira rijetko viđenu upornost u borbi protiv naprednjačkog režima.

Studenti su ove godine izašli i na ulice Istanbula (nakon zatvaranja tamošnjeg opozicijskog vođe), Budimpešte (za prava na različitost), u Makedoniji (nakon tragedije u noćnom klubu), u Crnoj Gori (nakon masovne pucnjave), u Bosni i Hercegovini (nakon loše reakcije vlasti na kataklizmičke poplave), itd. Ove posljednje demonstracije u regiji imaju veze s demonstracijama u Beogradu utoliko što im je svima neposredni uzrok bila neka nesreća prouzročena vladavinom kriminogenih političkih struktura, konkretno u Srbiji je otonac za nemire predstavljao pad željezničke nadstrešnice i pogibija šesnaestero ljudi.

Ovo novo „evropsko proljeće“, kako ga neki još nazivaju, ne protječe bez sudjelovanja đaka, studenata i omladine generalno, baš kao što ni raniji slični događaji nisu mogli proći bez aktivnog sudionništva najmlađih, često i najradikalnijih među prosvjednicima, jednostavno zato što je, kako je odavno primijećeno, rebelistički potencijal đaka i omladine oduvijek bio vrlo velik. Primjer za stalno prisutnu visoku aktivnost studenata u prosvjednim akcijama neka posluži podatak da se tokom samo jedne akademske godine 1969/70. i to samo u Sjedinjenim Državama, održalo više od devet tisuća studentskih demonstracija, u kojima je sudjelovalo gotovo dvije trećine svih tamošnjih fakulteta i sveučilišta.

Vječni rebelizam mladih

Međutim, generalno govoreći, politizacija studentskog pokreta dolazi relativno kasno. Njega prije šezdesetih godina prošlog stoljeća u Sjedinjenim Državama zapravo uopće nije bilo. Radikalizirani studentski pokreti 1960-ih i 1970-ih u SAD-u zapravo nisu imali direktnu poveznicu s nekim prethodnim povijesnim razdobljem, nisu imali neki povijesni presedan i pojavili su se poprilično iznenada, ne baš *ex nihilo*, ali su svakako bili iznenađujući društveni fenomen.

Jednako tako je i s drugim studentskim pokretima na razvijenom Zapadu, recimo u Velikoj Britaniji ili Japanu. Kako rekosmo, studentsko-đačkog aktivizma i otpora školskim i društvenim autoritetima bilo je oduvijek, tradicija konfrontacija mladih i starijih postoji praktički od samog početka osnivanja univerziteta (točnije, od 12. stoljeća kad se pod utjecajem arapskih učenjaka u Španjolskoj osnivaju prva društva i gilde sastavljene od đaka i učitelja koji raspravljaju o astronomiji, matematici i filozofiji).

Ali taj đački rebelizam u svojim počecima nije bio dominantno političke prirode. Prve su pobune bile više internog tipa, odnosile su se na probleme koje su se ticale same đacke i studentske populacije. U Švedskoj je npr. studentski aktivizam takav ostao praktički do danas, tamo su se đacka i studentska vijeća najviše bavila dvjema stvarima: promjenama previše krutih pravila o ponašanju đaka i studenata i rušenjem rigoroznog sistema ocjenjivanja. Europski su se školarci za početak bunili protiv uvođenja novih disciplinskih mjera unutar obrazovnih ustanova (ustajali su protiv tjelesnog kažnjavanja, primjerice, do kraja 19. stoljeća u nekim engleskim školama je na snazi kazna za neposluš i dalje bilo bičevanje), pokušavali su utjecati na kurikulum, pregovarali su o dužim praznicima, o ukidanju domaćih zadaća, o ukidanju obaveze nošenja kuta odnosno školskih uniformi, o smanjenju satnice, o poboljšanju uvjeta smještaja i prehrane, tražili su da redari budu plaćeni, a pregovaralo se i oko toga da se ukinu školarine, uglavnom, bili su prilično depolitizirani i okrenuti vlastitim problemima.

Radikalizacija dolazi nakon Drugog svjetskog rata kad se školstvo omasovljuje i demokratizira, i kad školske i sveučilišne ustanove prestaju biti mjesta koja pohađaju djeca iz privilegiranih dijelova društva i kad u njih pristižu mladi iz svih socijalnih slojeva. To za posljedicu ima radikalizaciju đaka i studenata do te mjere da su ti pokreti nerijetko predstavljali katalizator, ne samo za brojne obrazovne reforme, nego i za političke promjene, studentske pobune znale su transformirati nacionalne političke strukture, a u rjeđim slučajevima i potaknuti državne udare (Brazil 1964, Burma 1988, Tajland 2020). U 1960-ima, sveučilišni prosvjedi postali su glavni medijski događaj jer su se studenti diljem svijeta pobunili protiv društvenih konvencija, obrazovnih sustava i vlada. Iako su bili relativno kratkog trajanja, ti činovi studentskog otpora imali su ogroman kulturni utjecaj, značajno utječući na vladine i institucionalne politike diljem svijeta.

Studentski radikalizam je dijete Balkana

U svakom slučaju, ti visoko politizirani protesti na Zapadu tokom šezdesetih i sedamdesetih govorili su o nevjerojatno velikom izboju omladinske energije što je rezultiralo time da su neki od simbola tog aktivizma zauzeli kulturnu memoriju svijeta kao ni jedan pokret dotada, i ti simboli do dana današnjeg isjavaju značenjima, idejama i nadom. Spomenimo samo neke od tih ikoničkih repera koje su oblikovali tadašnje društvo, a koji i danas okupiraju popularnu kulturu: Daniel Cohn-Bendit ili crveni Dany (tako nazvan što zbog svoje rde kose, a što zbog ljevičarskog političkog opredjeljenja) bio je studentski lider tokom pariškog maja 1968, a Rudy Dutschke je bio pak karizmatični vođa vanparlamentarne opozicije u Njemačkoj i također studentski lider. Stokley Carmichael je bio borac protiv segregacije u SAD-u, a to su vrijeme obilježili Che Guevarini poster, znak mira (peace sign), njemačka revolucionarna grupa Baader-Meinhof, manifest iz Port Hurona kojeg je napisao Tom Hayden i kojim se, između ostaloga, tražila participativna demokracija, ali isto tako i masakri studenata u meksičkom Tlatelolcu i američkom Kent Stateu, Herbert Marcuse i Nova ljevica, Theodore Roszak i njegoška teorija kontrakulture, nizozemski „provosi“, itd.

Dok su se, dakle, đaci i studenti na Zapadu politički probudili tek početkom šezdesetih godina prošlog stoljeća, situacija na istoku i jugoistoku istog kontinenta bila je bitno političnija. Njihovi revolti nisu imali parohijalni karakter kao oni na Zapadu i zapravo se može reći da su pravo plodno tlo za studentski radikalizam predstavljale predsovjetska Rusija i zemlje Balkana. Nas će poseбно zanimati primjeri s ovog našeg područja.

Kad je Hrvatska u pitanju, đacki nemiri su gotovo u pravilu bili povezani s pokretima za narodno oslobođenje. Tako je bilo 1895. kad su studenti Stjepan Radić i Vladimir Vidrić s kolegama spalili mađarsku zastavu, prosvjedujući tako protiv mađarizacije, kao i 1903. godine kad su studenti dali svoj obol borbi protiv kuenovštine. Ili riječima Milana Marjanovića, književnika i političara koji je i sam učestvovao u demonstracijama zbog kojih je i izbačen iz karlovačke gimnazije: „Omladina je htjela da radi, narod je htio da se nešto počme. Trebalo je samo dati prvi udarac, trebalo je uzmutiti, trebalo je razbiti apatiju Zagreba... I nije teško slijediti to širenje plamena. Ne samo isti duh i ista misao, nego isti elementi, koji spalije g. 1895. magjarsku zastavu potakoše izravno ili neizravno požar g. 1903. Bili su mlagji elementi, oni elementi, koji su digli akciju proti staroj neakciji, oni mladi, koji su otvoreno istupili protiv starih i stvorili pokret, koji je postajao sve širim, dubljim i jačim...“

Buntovna Hrvatska

Prema tipologiji koju je u knjizi „Protests by Pupils. Empowerment, Schooling and the State“ iz 1990. napravio Robert Adams, našim bi studentskim akcijama dominirale konfrontacijske karakteristike: sukobi s policijom, izravna akcija i maskuline karakteristike, odnosno dominacija muške studentske populacije u protestima. Onako kako je taj tip studentske pobune dominirao britanskim javnim školstvom u devetnaestom stoljeću kad su se pojavile i organiziranje industrijske borbe, tako je đacki rebelizam u Hrvatskoj redovito bio uparen s nacionalnim borbama.

Puno kasnije i puno rjeđe u nas se pojavljuju đacke pobune i studentski nemiri obilježeni, kako ih Adams naziva, „djetinjastim oblicima (childish forms)“ odnosno onima koji su nastali pod utjecajem feminističke i ekološke politike. Ovaj pomak od agresivne i maskuline borbe usmjerava se prema pokušajima rješavanja problema u popunju kampanja na humaniji način, u skladu ili savezu s drugim ljudima poput učitelja, roditelja i medija, umjesto izravnog suočavanja s odraslima, nerijetko uz primjenu nasilja“.

Da zaključimo ovaj tekst: temat o đackim i studentskim demonstracijama, protestima i otvarima koji smo danikirali na natječaju Agencije za elektroničke medije za 2025. godinu zamišljen je tako da prikaže đacke i studentske otpore unazad stotinu i više godina, kako u inozemstvu tako i u nas. Kad bismo bili neskromni i ambiciozni rekli bismo da je ovo pokušaj oortavanja idnog krokića za zasad nepostojuću i nenapisanu povijest đackih i studentskih prosvjeda na našim područjima.

Prvi tekst iz novinarskog projekta "Od kolijevke pa do groba najburnije je đacko doba" realizira se u okviru projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije za 2025.

najnovije

uto, 25/11/2025 - 10:58

Prošle godine u osnovnim školama 5.363 romske djece

pon, 24/11/2025 - 09:08

Neka bude borba neprestana

čet, 20/11/2025 - 09:18

Kako smo se na Dan sjećanja prisjetili i davno umrlog Vjesnika

sri, 19/11/2025 - 11:02

Ubijte glasnika

sri, 19/11/2025 - 00:06

Kako gradonačelnik Tomašević obmanjuje javnost o spašavanju grada

pet, 14/11/2025 - 15:02

Ekstremna ljevica: Kriva je!

čet, 13/11/2025 - 09:31

Studentski bunt 2009 – politička subjektivizacija jedne generacije

sri, 12/11/2025 - 19:42

HND najavio prosvjede zbog napada na novinare

uto, 11/11/2025 - 11:52

Groteskna hipokrizija: nisu problem proustaške prijetnje maskiranih crnokošuljaša, nego manjinske manifestacije koje crnokošuljaši žele zabraniti

pon, 10/11/2025 - 15:56

Deklaracija o Domovinskom ratu: Potpisujemo!

Veronika Rešković dobitnica je nagrade "Marija Jurić Zagorka" za internetsko novinarstvo u 2014. godini, koju dodjeljuje Hrvatsko novinarsko društvo, za seriju tekstova objavljenih na Forum.tm-u.

Portal Forum.tm financijski podupire
Agencija za elektroničke medije

Agencija za elektroničke medije
Agency for Electronic Media

Oleg Maštruko dobitnik je nagrade "SAP Božo Težak" za najbolji tekst s područja informatike i komunikacija u 2014. godini. Tekst "Od Milanovićevih sastanaka po SAD-u korist bi možda mogle imati isključivo tvrtke koje posluju s državom" objavljen je na Forum.tm-u.